

EUs og EFTAs handelsavtaler i den nye geopolitikken

Seminar Norsk Industri 24. september 2026

Arne Melchior (NUPI/Melchior Analyse)

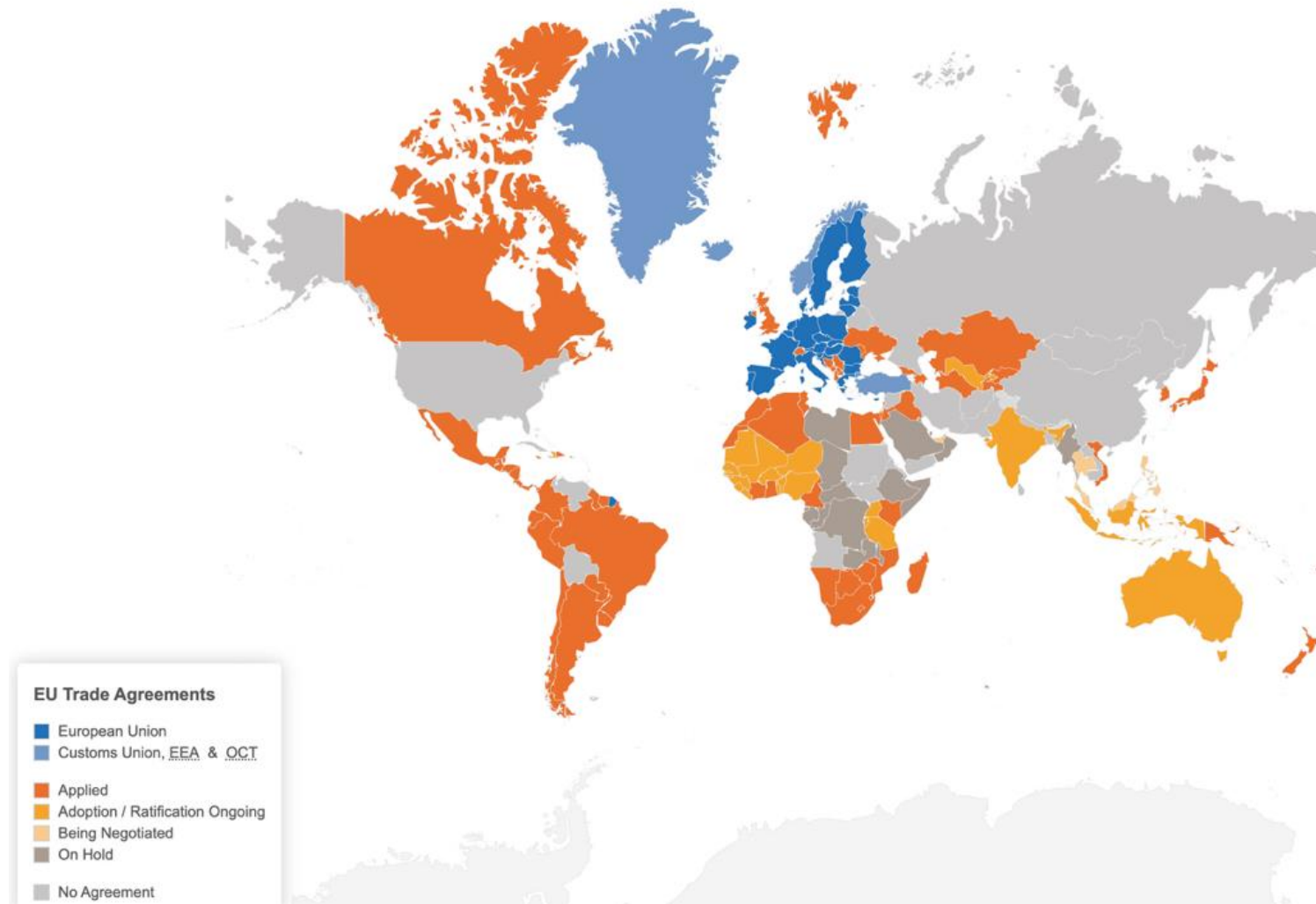
og

Guri Rosén (Universitetet i Oslo/ARENA)

Et endret globalt handelssystem

- Åpenhet og gjensidig avhengighet ses nå som risiko og sårbarhet, ikke bare som kilde til vekst og stabilitet
- Handel brukes i økende grad som geopolitisk virkemiddel
- I rapporten ser vi på:
 - EU og EFTAs handelsavtaler
 - Hva den nye geopolitikken betyr for innhold og omfang av avtalene
 - Og: hva dette innebærer for Norge

EUs handelsavtaler: omfang

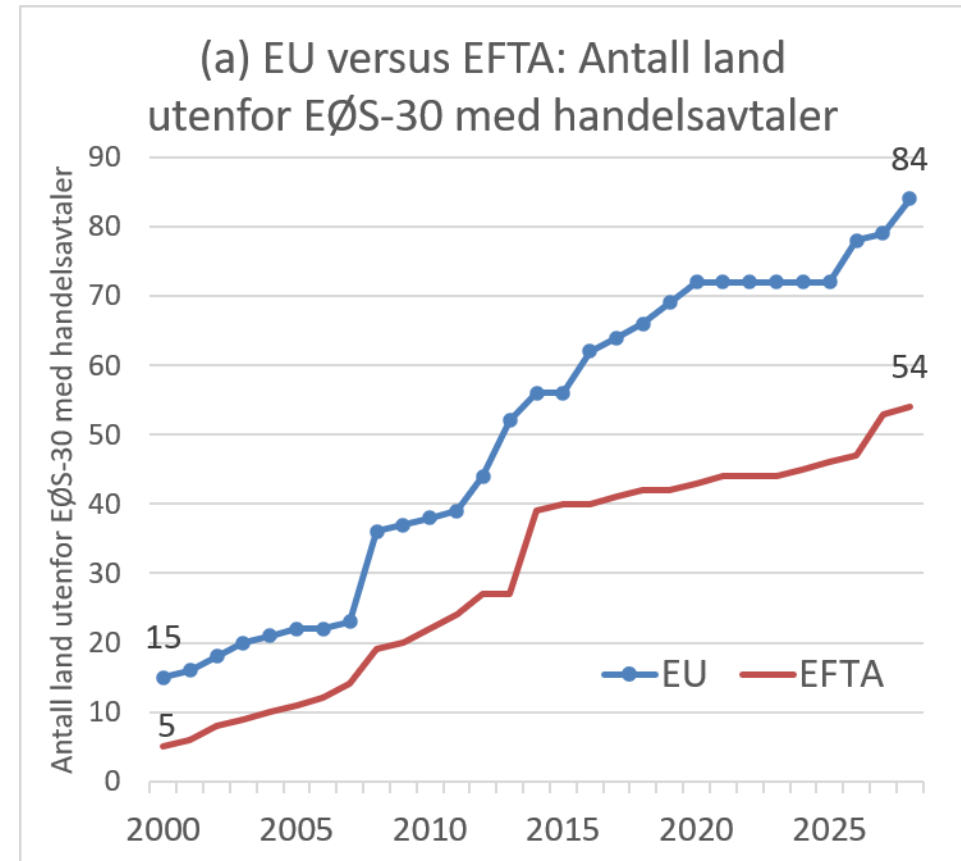

EUs handelsavtaler som geopolitisk virkemiddel

- Avtalene er blitt verktøy for diversifisering og økonomisk sikkerhet
- Egne kapitler om energi og råvarer, blant annet i avtalene med Chile, Indonesia og Australia.
- Råvarekapitlene forplikter lite: partnerlandene er ikke pålagt å selge til EU, og EU får ingen eksklusivitet.
- Likevel har avtalene potensial som byggesteiner for flernasjonale avtaler (García Bercero, 2026).

EFTAs avtalenettverk

- Tre faser:
 1. Parallellisme med EU i Europa, på Balkan og i Middelhavsområdet.
 2. Fra Europa til verden: EFTA var ofte tidligere ute enn EU.
 3. En voksende gråsoner: EU/EØS griper mer inn overfor tredjeland, og EFTA må oftere «vente på EU».

EFTAs handelsavtaler: innhold

- Hovedformålet er fortsatt markedsadgang og økonomiske interesser.
- Avtalene har gradvis blitt bredere og omfatter nå også tjenester, investeringer, offentlige innkjøp og bærekraft.
- De er mindre regeltunge enn EUs avtaler, men ligger tett på EUs regelverk på mange områder.
- EFTA er fleksibel og pragmatisk og kan dermed komme raskere i mål.

EFTA and India sign Trade and Economic Partnership Agreement

The EU-India trade agreement

The world's biggest free trade zone

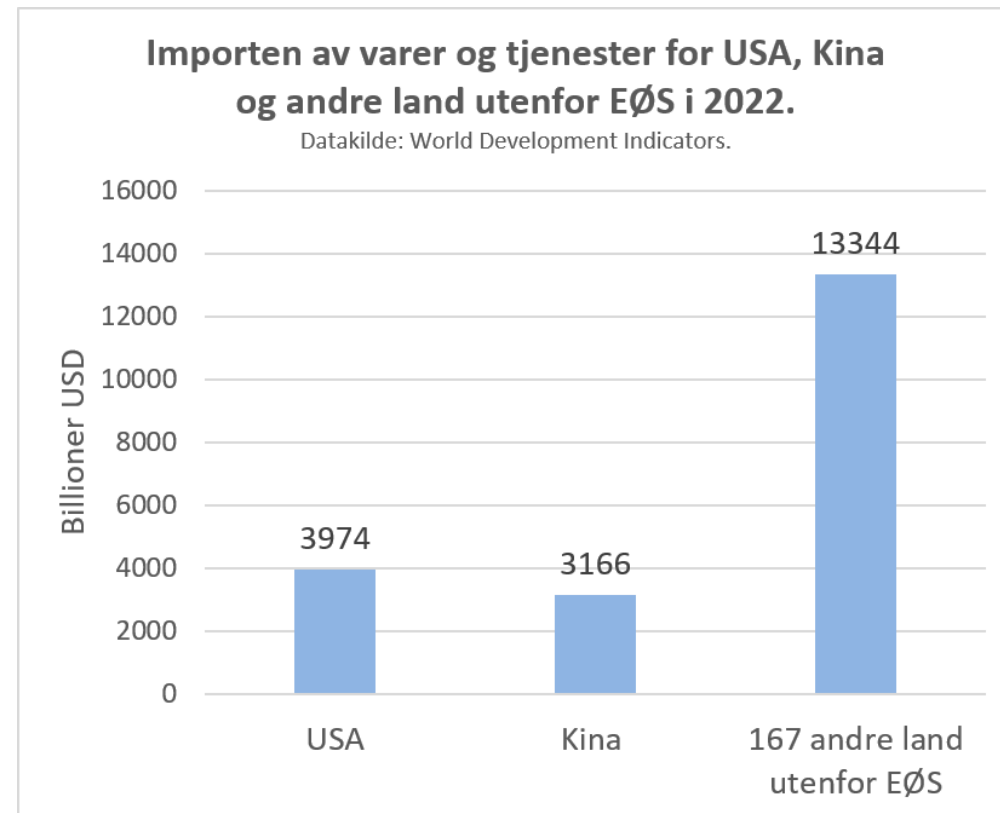
Together, the EU and India represent around a quarter of the world's population, with two billion people, and about 25% of the world's gross domestic product (GDP). The EU-India trade agreement is the largest trade agreement that both the EU and India have ever concluded and will give the EU a significant competitive advantage in key industrial and agri-food sectors. It will strengthen trade, investment and political ties between the world's two largest democracies. It will

- remove trade barriers and simplify procedures
- open new export opportunities
- strengthen the EU's economic security by diversifying supply

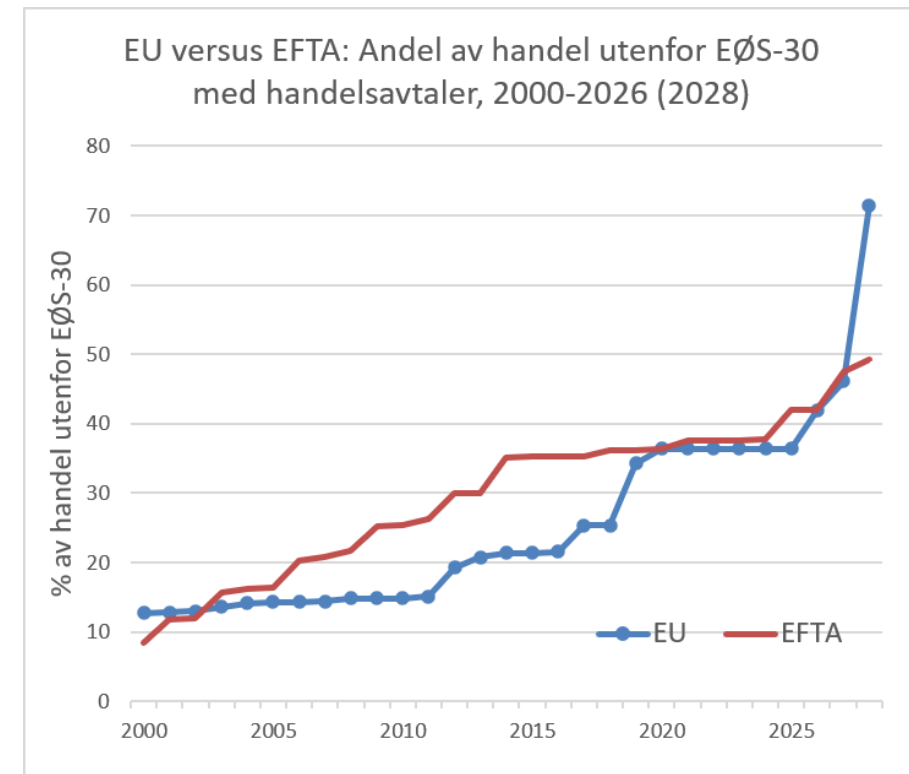

Handelsavtaler i den nye geopolitikken: Proporsjonene som fort glemmes

USA og Kina er små!

EFTA og EUs handelsavtaler dekker nå halvparten

Implikasjoner og problemstillinger

- EFTAs handelsavtaler er viktige
 - Men vi mangler avtaler med 115 land
- De viktigste som mangler er USA, Kina og Japan
 - Den nye geopolitikken vanskeliggjør avtaler med disse
- For alle 115 er det multilaterale handelssystemet avgjørende
 - Dette knaker nå i sammenføyningene
 - Kan handelsavtalene være grunnlag for nye flernasjonale avtaler?
- Hvordan kan EU og EFTA svare på den nye geopolitikken?
 - EU: Promote, protect, partner
 - EFTA: Bare partner?

Spørsmål for EFTA

- Bør nye temaer innarbeides i avtalene?
 - For eksempel økonomisk sikkerhet, digital regulering
 - Hva skal inn i avtalene, hva håndteres best utenfor?
- Trenger vi flernasjonale («plurilaterale») avtaler i tillegg til de tosidige?
 - F. eks. for investeringer, digital regulering eller økonomisk sikkerhet?
 - Dette er ønskelig og mulig, men ikke enkelt
- Bør handelspolitikken samordnes sterkere med EU?
 - Mange av EFTAs avtaler har vært «samkjørt» med EU
- Hva gjør vi med de store landene (Kina, USA, Japan)?
 - Sveits har avtale med alle tre, Norge ingen av dem

USAs nye handelsavtaler

USAs nye handelsavtaler under Trump II

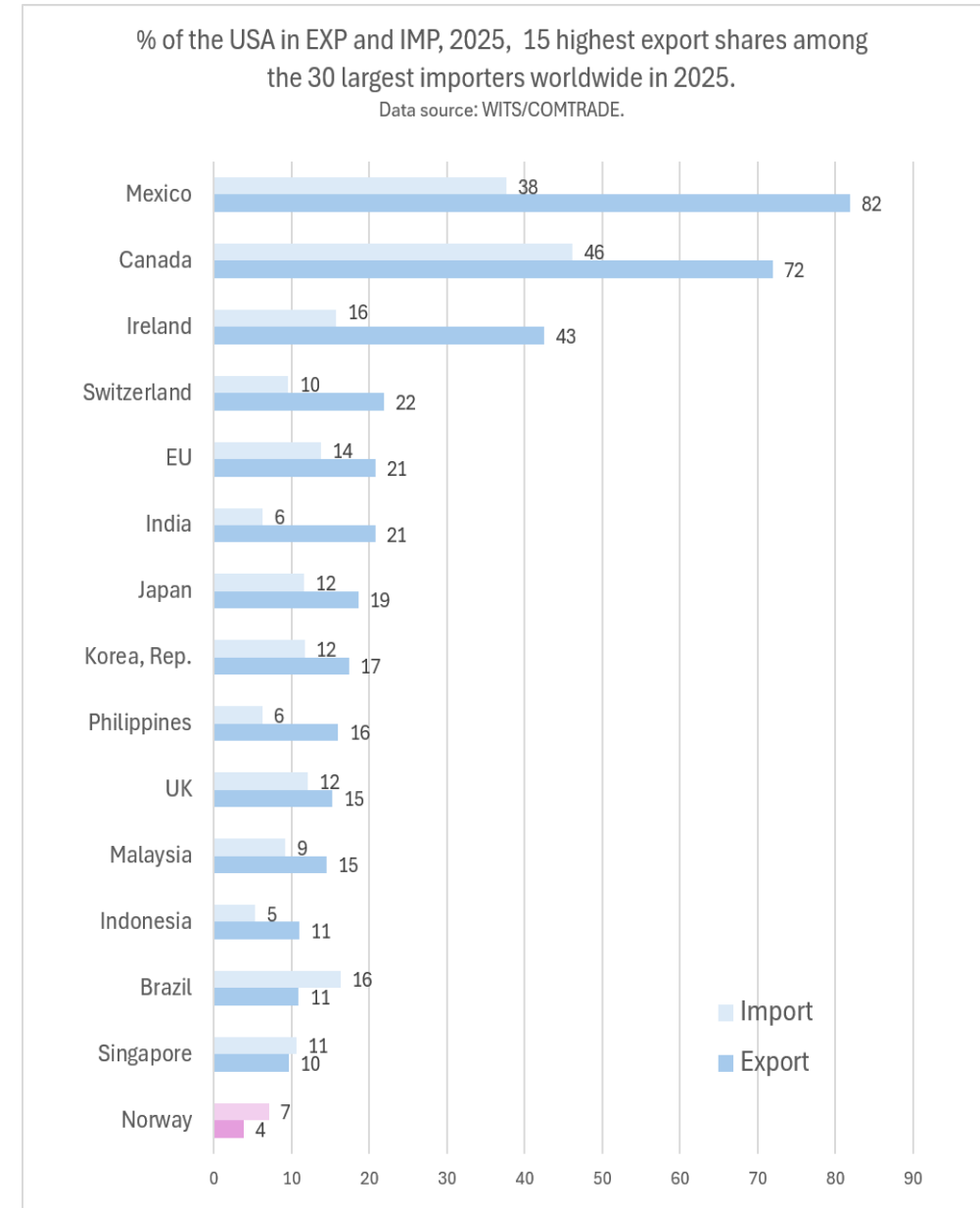
- Nærmere 20 avtaler
 - Bakgrunnsnotat: Melchior (2026)
- Ubalanserte avtaler
- Brudd med WTO
- Toll: Lavere for USA, høyere enn før for partnerne
- Regulering: Økt USA-innflytelse
- Økonomisk sikkerhet: Et hovedelement

Økonomisk sikkerhet i USAs nye avtaler: Brodd mot Kina

- Tiltak rettet mot urettferdig handelspraksis i tredjeland
- Eksportkontroll og sanksjoner
- Kontroll av investeringer
- Kritiske mineraler
- Handel med forsvarsmateriell
- Offentlige innkjøp – adgang for tredjeland.
- Varierende grad av forpliktelse

USA – trenger Norge en «deal»?

- Mot:
 - Feil å godta WTO-stridig toll
 - Ikke så avhengig av eksport til USA
 - Liten eksport av varer med sektortoll
 - Bundet av EU på reguleringsområdet
- For:
 - 10 vs. 12.5 viktig for noen næringer
 - Forutsigbarhet, mer toll kan komme
- Utfordring: Trøbbel med landbruket

Kina, Japan

- Japan: Norsk eksporttap fordi EU, Storbritannia m.fl. har avtaler
 - Sveits har avtale, Japan sier nei til Norge
 - En mulig bakdør: Medlemskap i Stillehavsavtalen CPTPP
 - Storbritannia er med, EU har samtaler, Japan har oppfordret oss
 - Landbruket kan være en bøyg
- Kina: Norges forhandlinger på is fra 2021, EU har ikke ratifisert avtale
 - Sveits, Island rakk avtaler før geopolitikken «satte inn»
 - Kina-kritikk om menneskerettigheter, subsidier, omstillingspress, handelspolitiske tvangsmidler, Ukraina, Taiwan
 - Alt bør ikke blandes i samme gryte, Kina er viktig på mange felter
 - OECD (2026) – Kina har mest subsidier (3-3.5% av bruttoverdi)
 - Norsk handelsavtale bør ikke utelukkes, men må være samordnet med EU